

Patricia Dobříková, Vladimír Thurzo, Václav Tomiczek: Paliatívna starostlivosť v období pandémie COVID-19

Recenzia publikácie

Doc. PhDr. Nadežda Kovalčíková, PhD.

Paliat. med. liec. boles., 2023;16(1-2e):33-34

Paliatívna starostlivosť v období pandémie COVID-19

Patricia Dobříková - Vladimír Thurzo - Václav Tomiczek

Aj paliatívna medicína podobne ako iné odvetvia, a to nielen zdravotníctva, bola v uplynulých rokoch konfrontovaná s pandemiou COVID-19. Obdobie pandémie prinieslo mnoho negatívnych komponentov do životov jednotlivcov, skupín, rodín, organizácií, komunít. Práve už spomínaná konfrontácia s pandemiou nás postavila pred nové, doposiaľ osobne nezažité situácie, priniesla zvýšené požiadavky na našu schopnosť adaptácie, donútila nás používať nové riešenia problémových situácií niekedy aj metódou pokus-omyl. Zmeny zasiahli naše osobné životy, ale preniesli sa aj do pracovného fungovania. Osvedčené postupy nezaberali, alebo zaberali minimálne a bola potrebná vyššia kreativita v pracovných postupoch a modifikácia existujúcich. Pandémia preverila schopnosti mnohých organizácií, inštitúcií fungovať v čase krízy, naučila ich využívať nové riešenia a postupy. Zároveň preverila schopnosti zamestnancov pracovať v núdzových podmienkach, na pokraji fyzického a osobného vyčerpania, doplnené vlastnými osobnými krízami.

Klienti, prípadne pacienti ostávali izolovaní, kontakt s rodinou bol minimálny, alebo úplne absentujúci. Pre osoby v terminálnom štádiu ochorenia však každá strata kontaktu s rodinou, izolácia, znamená oveľa viac a v rámci paliatívnej starostlivosti bolo naozaj náročné na jednej strane zabezpečiť saturáciu všetkých potrieb, na strane druhej, rešpektovať a dodržiavať všetky nariadené opatrenia. Preto vítam spracovanie predloženej monografie. Dáva nám odpoveď na to, ako pandémie determinovala paliatívnu starostlivosť. Je sondou do reality paliatívnej starostlivosti počas pandemického obdobia.

Monografia vznikla ako súčasť projektu VEGA 1/0373/22 Možnosti a limity aplikácie paliatívnych princípov do starostlivosti o ťažko chorých a zomierajúcich počas pandémie COVID-19, so zameraním na nové výzvy pre interdisciplinárne tímy v zariadeniach sociálnych služieb.

V monografii je spracovaných niekoľko nevyhnutných podtém. Veľmi pozitívne hodnotím hneď prvú kapitolu, kde je opísaná história starostlivosti o zomierajúcich. Kapitola obsahuje krátky vstup s informáciami o histórii paliatívnej starostlivosti vo svete, potom už autori podrobným spôsobom zachytávajú dôležité medzníky v starostlivosti o zomierajúcich na území Slovenska až po súčasnosť. Nevenujú sa len hospicom, ale aj paliatívnym oddeleniam, legislatíve a poskytujú tak ucelenú informáciu o možnostiach paliatívnej starostlivosti na Slovensku. Tento súhrn doposiaľ v takejto ucelenej podobe absentoval.

Druhá kapitola prináša informácie o cieľoch a princípoch paliatívnej starostlivosti. Autori zdôvodnili, že *pre porozumenie náročnosti a limitácií poskytovania paliatívnej starostlivosti v čase pandémie COVID-19, sú tieto informácie*

nevyhnutné. Oceňujem začiatok kapitoly, kde je zdôraznené, že farmakologická pomoc v paliatívnej starostlivosti je nevyhnutná, ale zároveň nemôže byť jedinou stratégiou, pretože sa potom opomínajú iné symptómy, ktoré sú u pacienta prítomné (napr. úzkosť, stres, autonómia a pod.). Kapitola potom pokračuje spracovaním jednotlivých princípov paliatívnej starostlivosti. Súčasťou sú zaujímavé a podnetné úvahy samotných autorov monografie, ktoré posunuli princípy do inej roviny.

V 3. kapitole je venovaná pozornosť samotnej pandémie ako náročnej situačnej krízy. Všeobecné informácie o kríze autori doplnili špecifickými informáciami o zmenách, ktoré pandémie spôsobila v živote jednotlivca, rodín, komunít, štátov. Na konci kapitoly sú zhrnuté najčastejšie problémy a otázky, s ktorými boli ľudia konfrontovaní.

Štvrtú kapitolu považujem za jednu z najprínosnejších častí monografie. Je v nej publikovaný výskum, ktorý sledoval dosah pandémie COVID-19 práve na to, „ako zamestnanci hospicových zariadení na Slovensku reflektujú pandémiu COVID-19?“ Hlavná otázka bola prevedená do štyroch čiastkových výskumných otázok. Použitie metódy zberu dát World Café a analýza výsledkov metódou vytvárania trsov priniesla zaujímavé a podnetné výsledky, ktoré sú podrobne zhrnuté v tabuľkách, komparované s najnovšími výskumami z tejto oblasti. Za veľmi prínosné s ohľadom na budúcnosť považujem výsledky v časti *Inovatívne postupy v paliatívnej starostlivosti získané na základe skúsenosti s pandemiou COVID-19 a Systémové nastavenia aplikovateľné do budúcnosti.*

V piatej kapitole s názvom *Aplikácia princípov paliatívnej starostlivosti počas pandémie COVID-19 a starostlivosť o členov tímu* autori zhro-

maždili výsledky výskumu, ktoré získali zaujímavou modifikovanou metódou Delphi. Do výskumu bolo zapojených 12 expertov z oblasti paliatívnej medicíny a v rámci výskumu boli použité aj výsledky z výskumu v predchádzajúcej kapitole. Po rozhovoroch s odborníkmi bolo kreovaných 25 tvrdení, ktoré sa týkali kľúčových oblastí paliatívnej starostlivosti (návštevy pacienta, dodržiavanie protipandemických opatrení a pod.) v čase pandémie, ku ktorým odborníci mali zaujať mieru súhlasu na škálach. S jednotlivými vyjadreniami a tvrdeniami sa pracovalo, po konzultáciách s odborníkmi sa modifikovali a na konci, v tretej fáze sa vyselektovalo 20 tvrdení, pri ktorých odborníci dosiahli konsenzus. Výsledky sú v rámci kapitoly spracované veľmi kvalitne, autori postupovali od nesúhlasných výrokov, až po súhlasné, teda tie, pri ktorých sa zhodli všetci experti. Autori vyčerpávajúco opísali a analyzovali kreovanie jednotlivých výrokov. Autori monografie v rámci analýzy výsledkov poukazovali na nesmierne dôležitú sociálnu oporu, ktorá v čase pandémie bola v zdravotníckych zariadeniach, ale aj zariadeniach sociálnych služieb mnohokrát absentu-

júca nielen pre klientov a pacientov, ale aj pre personál. Výsledky jednoznačne smerujú k tomu, že aj v čase pandémie, ale aj v akejkoľvek inej krízovej situácii, je „dodávanie“ sociálnej opory nevyhnutné a je potrebné hľadať možnosti, ako ju poskytnúť. Mnohé z ciest ako to dosiahnuť, sa objavili aj počas pandémie.

Posledná kapitola monografie sa venuje spirituálno-etickým aspektom poskytovania pastoračnej služby zomierajúcim počas pandémie COVID-19. Kapitola vznikla na základe obsahovej analýzy retrospektívnej reflexie šiestich pastoračných kňazov, ktorí počas pandémie pôsobili v bratislavských nemocniciach, pričom hlavnou metódou zberu údajov bol rozhovor. Na začiatku kapitoly dominujú informácie o tom, ako samotná pandémia zasiahla negatívne aj do duchovnej dimenzie človeka. Na tomto mieste chcem veľmi oceniť zaradenie tejto témy do obsahu monografie. Kríza duchovného rozmeru presne ako píše autor, *nespočívala iba v tom, že počas najprísnejšieho lockdownu boli zavreté kostoly, problematickou bola aj skutočnosť, že ľudia si kládli otázky, na ktoré im nikto neodpovedal, alebo ich ani nahlas nevyslovili, nosia ich stále vo svojom*

vnútri a už nehľadajú na ne odpovede. Autori ďalej zhrnuli na základe výsledkov špecifiká pastoračnej služby v čase pandémie. Analýzu výsledkov doplnili inými výskumami. Zaujímavou časťou je časť venovaná Kreativite pastoračných problémov a Praktické pastoračné podnety do krízovej situácie.

Záver

Vedeckú monografiu výborného autorského kolektívu odporúčam tak vedeckej, ako aj odbornej a laickej verejnosti. A v neposlednom rade profesionálom, ktorí pracujú v paliatívnej starostlivosti. Z monografie je cítiť dlhoročné teoretické a praktické skúsenosti autorov pri lôžku pacienta. Uvedená publikácia prináša široké spektrum informácií, je napísaná príjemným jazykom a výborne sa číta. Okrem iného však prináša aj trošku iný pohľad na obdobie pandémie. Z výsledkov vyplýva aj veľa pozitív, ktoré sme mnohokrát počas tejto krízy hľadali ťažko. Pandémia nás donútila inovovať, hľadať iné možnosti, donútila nás improvizovať a vytvorila priestor pre väčšiu kreativitu v pracovných, ale aj osobných životoch.

Doc. PhDr. Nadežda Kovalčíková, PhD.